

Handleiding uitnodigende buitenruimte

Opdrachtgever: Provincie Utrecht

Datum: 3 april 2024

PROVINCIE UTRECHT

KYBYS

...voor ingenieu[r]s advies

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1. Uitnodigende buitenruimte	2
1.1. Uitnodigende buitenruimte	2
1.2. Het belang van een beweegvriendelijke omgeving	2
1.3. Het BVO-model: Beweeg Vriendelijke Omgeving	3
1.3.1. Uitgangpunten beweegvriendelijke omgeving	4
2. Participatieproces	5
2.1. Participatieplan	5
2.2. Gemeentelijk participatiebeleid	5
2.3. Doelgroepen	6
2.3.1. Gemeente	7
2.3.2. Stakeholders & professionals	7
2.3.3. Gebruikers	7
2.3.4. Inwoners	8
2.4. Participatiefasen	8
2.4.1. Participatie met inwoners in het fieldlab	9
2.5. Vervolgproces participatie	11
3. Schetsontwerp	13
3.1.1. Een beweegvriendelijke buitenruimte	13
3.1.2. Een integrale buitenruimte	13
3.1.3. Een toekomstbestendige buitenruimte	14
3.2. Het concept	14
4. Implementatieplan	17
4.1. BVO-model: Orgware	17
4.1.1. Financiering beweegvriendelijke omgeving	17
4.2. BVO-model: Hardware	18
4.3. BVO-model: Software	18

Bijlage: Schetsontwerp Grote Geusplein (als aparte bijlage toegevoegd)

Inleiding

De provincie Utrecht heeft in 2023 vanuit het beleidskader 'Sport en bewegen' en het innovatieprogramma Gezonde Leefomgeving besloten om een fieldlab 'Uitnodigende Buitenruimte' op te zetten. Doel van dit fieldlab is het opdoen van kennis over het beweegvriendelijk inrichten van een woonwijk en mensen op deze manier stimuleren om meer en regelmatig in beweging te komen.

Voor dit fieldlab heeft de Provincie Utrecht het Grote Geusplein in Vianen-de Hagen geselecteerd. Dit is een wijk binnen de gemeente Vijfheerenlanden. Het is hier een uitdaging om de openbare ruimte zo in te richten dat deze een positieve bijdrage levert aan het sport-en beweggedrag en andere sociaal-maatschappelijke uitdagingen binnen de wijk.

Binnen dit fieldlab is er in een driehoek samengewerkt. De provincie Utrecht heeft als opdrachtgever de kaders gesteld en de opdracht verstrekt aan KYBYS. De gemeente Vijfheerenlanden is -als belangrijkste stakeholder- nauw betrokken geweest bij de voorbereiding en uitvoering van dit fieldlab.

Deze handleiding heeft tot doel om inzicht te geven in het proces om te komen tot een ontwerp voor een beweegvriendelijke buitenruimte.

Leeswijzer

In deze handleiding wordt het proces om te komen tot een beweegvriendelijke omgeving stap voor stap toegelicht. De eerste stap is een duiding van het begrip uitnodigende of beweegvriendelijke buitenruimte en een toelichting op het model Beweeg Vriendelijke Omgeving van het Kenniscentrum Sport en Bewegen. Vervolgens gaan we in op het participatieproces en op welke wijze de opgehaalde input verwerkt kan worden in een schetsontwerp. We sluiten deze handleiding af met een implementatieplan.

1. Uitnodigende buitenruimte

1.1. Uitnodigende buitenruimte

Een uitnodigende buitenruimte is een omgeving die inclusief is en bewoners faciliteert, stimuleert en uitdaagt om te bewegen, spelen, sporten en ontmoeten. In een uitnodigende buitenruimte (of beweegvriendelijke omgeving) zijn er meer mogelijkheden dan alleen functioneel bewegen; er is ook aanbod of gelegenheid om recreatief en sportief te kunnen bewegen.

1.2. Het belang van een beweegvriendelijke omgeving

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de beweegvriendelijke omgeving steeds meer aandacht krijgt binnen gemeenten. Dit komt mede door beleidsmatige ontwikkelingen; in de Omgevingswet en gemeentelijke omgevingsvisies is aandacht voor een gezonde leefomgeving. Maar ook het Gezond en Actief Leven akkoord (GALA) en aandacht voor een beweegvriendelijke omgeving in het Nationaal Sportakkoord zorgen voor extra impulsen. Daarnaast maakt een uitnodigende buitenruimte ook steeds vaker onderdeel uit van lokale sportakkoorden en lokaal sportbeleid.

Een gezonde, uitdagende en beweegvriendelijke leefomgeving kent verschillende voordelen. Als een omgeving zo is ingericht, dat deze stimuleert dat mensen meer gaan sporten en bewegen, levert dit verschillende voordelen op. Het Kenniscentrum voor Sport en Bewegen heeft deze in de infographic 'Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving'¹ weergegeven; deze argumenten kunnen helpen om in gesprek te gaan met beleidsadviseurs van andere programma's om zo het belang van een beweegvriendelijke omgeving op de kaart te zetten.

Hieronder staan de argumenten op een rij:

- Fysieke gezondheid (verbeteren conditie en motorische vaardigheden)
- Mentale gezondheid (bevorderen welzijn)
- (Motorische) ontwikkeling (van kinderen)
- Preventie chronische ziekten (b.v. obesitas)
- Actieve mobiliteit (meer fietsen en wandelen)
- Veiligheid (vaak verkeersveiliger)
- Klimaatadaptatie (meer groen en blauw)
- Schoner (leef)milieu (actieve mobiliteit)
- Leefbaarheid en sociale cohesie
- Leeftijdsvriendelijk (voor jong en oud)
- Vestigingsklimaat (gebiedsmarketing)

Zoals uit de argumenten blijkt zijn er verschillende aanknopingspunten om dit onderwerp gemeentebreed op de agenda te zetten: bij de programma's Openbare Ruimte en beheer (bij renovaties), bij Ruimtelijke Ontwikkeling (inrichting nieuwbouwwijken/gebiedsontwikkeling), Sport (sportparken, ontwikkelingen urban sports) en Maatschappelijke Ontwikkeling/Gezondheid (subsidies, activiteiten).

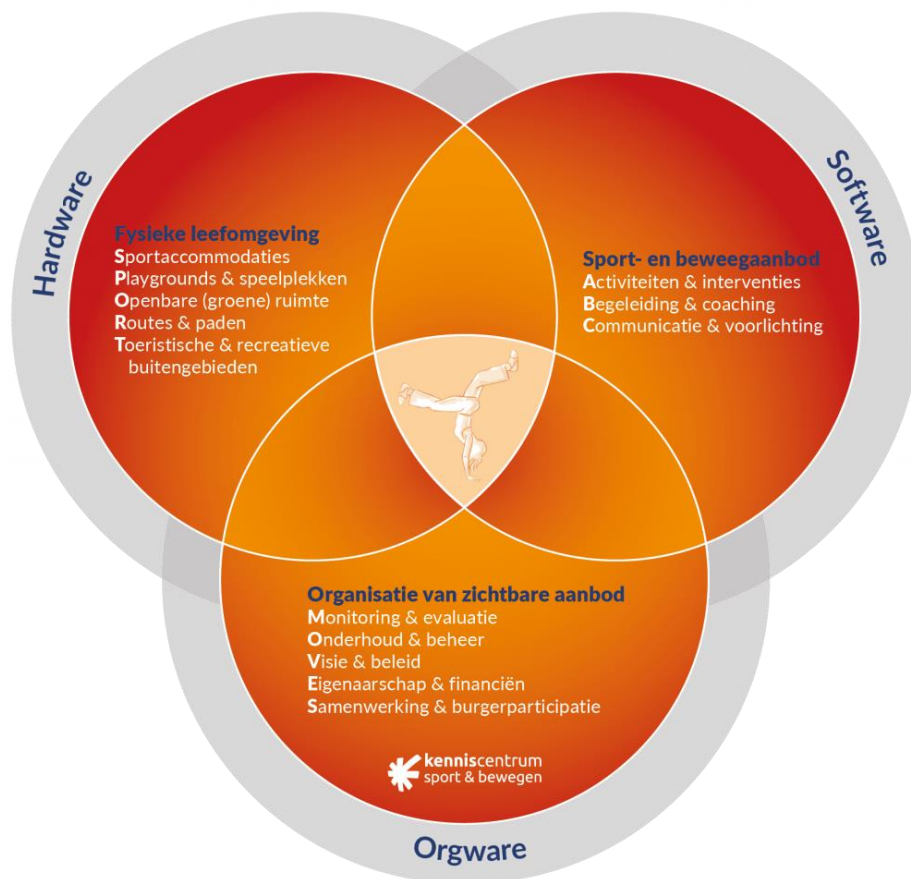
---

¹ https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/wp-content/uploads/2023/07/Infographic_argumenten-beweegvriendelijke-omgeving-2023.pdf

1.3. Het BVO-model: Beweeg Vriendelijke Omgeving

Het BVO-model is ontwikkeld door het Kenniscentrum Sport en Bewegen en is een raamwerk dat gemeenten kunnen gebruiken om de leefomgeving zo in te richten dat deze mensen stimuleert om meer te bewegen. Het model bestaat uit drie pijlers: de fysieke omgeving (hardware), het sport- en beweegaanbod (software) en de organisatie van het zichtbare aanbod (orgware).

De fysieke omgeving richt zich op de inrichting van de openbare ruimte en de bereikbaarheid van voorzieningen. Denk hierbij aan het aanleggen van wandel- en fietspaden, het plaatsen van sporttoestellen in parken en het creëren van veilige en aantrekkelijke speelplekken voor kinderen.

Het sport- en beweegaanbod richt zich op activiteiten, begeleiding en communicatie en voorlichting. Denk bijvoorbeeld aan het creëren van wandel- en fietsgroepen, het organiseren van buurtactiviteiten waarbij bewegen centraal staat en de organisatie van sportaanbod in de wijk.

De organisatie van het zichtbare aanbod bevat alles wat nodig is om ook daadwerkelijk tot een aanbod te komen (zowel fysiek als sociaal). Dit gaat over gemeentelijk beleid, financiële mogelijkheden, onderhoud en beheer en het betrekken van lokale organisaties en verenigingen bij het stimuleren van bewegen.

Het BVO-model helpt gemeenten om op een integrale manier naar bewegen te kijken en verschillende aspecten van de leefomgeving mee te nemen in het beleid. Door de hardware, software en orgware op elkaar af te stemmen, kan een gemeente er samen met haar samenwerkingspartners voor zorgen dat de omgeving mensen uitnodigt en stimuleert om meer te bewegen.

1.3.1. Uitgangpunten beweegvriendelijke omgeving²

---

1. Een omgeving met voorzieningen (plekken) in de openbare ruimte waar mensen spelen, bewegen, sporten, ontmoeten en zich verplaatsen.
2. Een omgeving waarin gebruikers worden gestimuleerd te spelen, te sporten en zich actief te verplaatsen.
3. Een omgeving waar een activiteitenaanbod is gekoppeld aan de voorzieningen, zodat die duurzaam gebruikt worden.
4. Een omgeving die schoon, veilig, toegankelijk en uitdagend is.
5. Een omgeving die tot stand is gekomen vanuit urgentie bij de gebruiker(s) en door samenwerking tussen publieke, private en particuliere partijen.
6. Een omgeving die is toegepast en afgestemd op het juiste schaalniveau.

Bij het ontwikkelen en vormgeven van een beweegvriendelijke omgeving is niet alleen ambtelijk en bestuurlijk draagvlak nodig, maar ook de vraag of problematiek van de gebruikers is van groot belang. Welke behoefte hebben de gebruikers en welke interventies vanuit het BVO-model passen hierbij? Startpunt bij het beantwoorden van deze vraag is het opstellen en uitvoeren van een participatieplan.

---

² Whitepaper 'Speel, ren, fiets, skate, zwem, sup en bewandel..de route naar een beweegvriendelijke omgeving (Kenniscentrum Sport en Bewegen).

2. Participatieproces

Het beweegvriendelijk inrichten van de Openbare Ruimte is altijd maatwerk. De inrichting hangt onder andere af van de ruimtelijke mogelijkheden (o.a. bestemmings-/omgevingsplan), de doelstellingen, de gebruikers en het beschikbare budget. Het is in ieder geval van belang dat de omgeving daadwerkelijk gebruikt gaat worden; hiertoe is een participatieproces met verschillende doelgroepen onmisbaar.

2.1. Participatieplan

Voor de start van de participatie is het van belang om een participatieplan op te stellen. Onderdelen van dit plan zijn:

- Doel participatie
- Scope participatie
- Doelgroepen
- Participatie per fase
- Vervolgproces participatie

2.2. Gemeentelijk participatiebeleid

Er ligt vaak gemeentelijk beleid ten aanzien van participatie. In de Omgevingswet is participatie een vereiste bij het inrichten van de openbare ruimte. Naast het toepassen van het gemeentelijke participatiebeleid is het belangrijk om het onderwerp en doel van participatie duidelijk voor ogen te hebben. Waar gaat de participatie wel over, maar ook: waarover niet? Waar heeft de participant invloed op?

Binnen het fieldlab Uitnodigende Buitenruimte was het participatiedoel: Komen tot een breed gedragen ontwerp voor de herinrichting van het Grote Geusplein in Vianen. Het ontwerp nodigt uit tot sporten en bewegen en draagt op deze manier bij aan de leefbaarheid van de wijk.

De scope binnen het fieldlab had betrekking op het Grote Geusplein en de vier groenstroken binnen het rode kader (zie afbeelding 1).

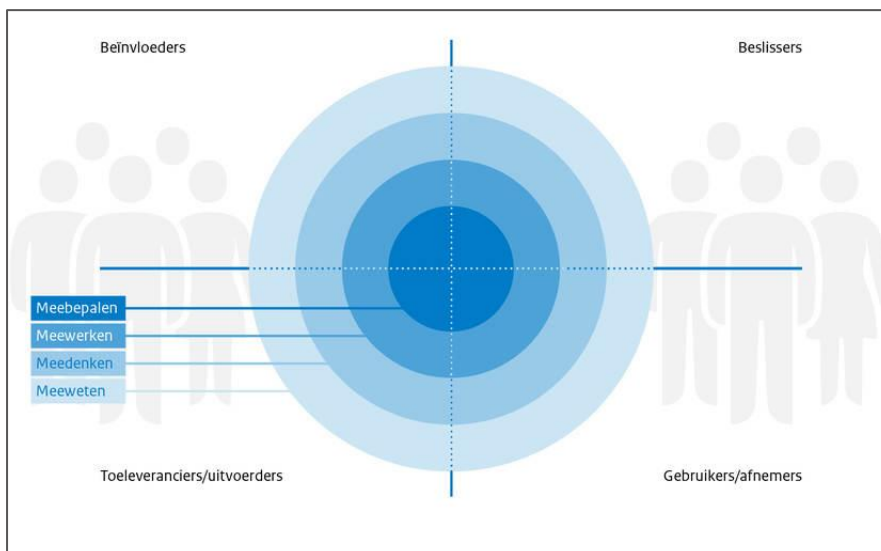
Afbeelding 1: Grote Geusplein en groenstroken

De participatie ging specifiek over:

- Welke problemen zijn er nu t.a.v. sporten en bewegen?
- Welke kansen en verbetermogelijkheden zijn er?
- Welk ontwerp heeft de voorkeur?

2.3. Doelgroepen

Binnen een participatietraject kunnen er verschillende doelgroepen onderscheiden worden met verschillende rollen en mate van invloed. Breng alle doelgroepen in beeld en plaats deze in een stakeholdersanalyse (zoals bijvoorbeeld in de ringen van invloed); hiermee wordt duidelijk wie er allemaal in beeld zijn, welke rol ze hebben en hoe ver hun invloed rijkt.

Afbeelding 2: Ringen van invloed

2.3.1. Gemeente

De beweegvriendelijke inrichting van de openbare ruimte raakt verschillende beleidsterreinen. Denk hierbij aan Sport, Duurzaamheid, Groen, Mobiliteit, Spelen en Onderhoud & Beheer. Het is van belang om de interne stakeholders in verschillende fasen te informeren en te betrekken:

- Bij het opstellen van het participatieplan voor het compleet maken van de stakeholdersanalyse.
- Bij het opstellen van de randvoorwaarden en uitgangspunten voor het ontwerp van de openbare ruimte. Denk hierbij aan beleid t.a.v. groen, mobiliteit en duurzaamheid.
- Bij het opstellen van de schetsontwerpen zodat er rekening gehouden kan worden met andere geplande ingrepen in de openbare ruimte (zoals een uitbreiding van een pand).
- Bij het opstellen van het implementatieplan om taken, rollen en verantwoordelijkheden goed af te stemmen.

Zorg dat voor de start van het participatieproces duidelijk is welk budget beschikbaar is voor de (her)inrichting van de openbare ruimte. Hiermee kunnen verwachtingen aan de voorkant duidelijk gemaakt worden; dit geeft richting aan de participatie en de manier waarop input opgehaald wordt. De financiële ruimte is ook noodzakelijk om een realistisch en haalbaar schetsontwerp op te stellen.

Zorg dat ook de bestuurder(s) goed geïnformeerd zijn over het proces en de aanpak. Dit kan bijvoorbeeld via de vaste overleggen met een wethouder, een rondvraag/informatief memo in het College van Burgemeester & Wethouders of via een raadsinformatiebrief.

2.3.2. Stakeholders & professionals

Er zijn vaak vaste stakeholders in een gebied actief. Denk aan een stichting, vrijwilligers, professionals (zoals een jongerenwerker) of de woningbouwvereniging. Deze groepen zijn niet altijd makkelijk vindbaar. Vanuit gemeentelijke beleidsprogramma's is meestal wel te achterhalen wie actief zijn.

In dit fieldlab bleek dat er een actieve inzet is op de leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Daarom hebben de jongerenopbouwwerker, Team Sportservice, de wijkagent en de school een belangrijke plek gekregen in de stakeholdersanalyse.

De mate van betrokkenheid en commitment bij de stakeholders is belangrijk voor het zetten van de volgende stappen in het participatieproces. Zij staan vaak in goed contact met bewoners en zijn een bekend gezicht in de wijk. Afhankelijk van het commitment van de stakeholders, kunnen zij een actieve rol krijgen in het vervolg van het participatieproces (onder andere bij de participatie met inwoners).

2.3.3. Gebruikers

Er zijn vrijwel altijd vaste gebruikers van een openbare ruimte. Inventariseer daarom welke voorzieningen er in het gebied liggen en wie hier gebruik van maken. Zorg dat ook de eigenaren van die voorzieningen betrokken zijn of geïnformeerd worden over de ontwikkelingen. Maar denk bijvoorbeeld ook aan kunstwerken in de openbare ruimte die wellicht verplaatst moeten worden. Hiervoor is afstemming met de kunstenaar van belang. Gebruikers die een direct belang hebben bij de ontwikkelingen, worden gezien als actieve stakeholder en daarmee ook betrokken in het participatieproces.

Binnen het Grote Geusplein zijn een Aldi, een snackbar, een bloemist, een school, BSO en kinderopvang aanwezig. De Aldi heeft uitbreidingsplannen, welke zijn meegenomen bij het opstellen van het schetsontwerp. De snackbar wordt opgeheven en is daarom geen onderdeel geweest van het participatieproces. De school is actief betrokken en de BSO en Kinderopvang hebben geen belangstelling getoond om mee te denken.

2.3.4. Inwoners

Naast de gemeente, gebruikers en stakeholders zijn natuurlijk de inwoners en direct omwonenden een belangrijke doelgroep. Zij gaan het meeste merken van de veranderingen in hun wijk en vormen vaak ook de hoofdgebruikers. Breng de demografische gegevens van de inwoners in kaart, zodat er een eerste beeld ontstaat van hun profiel, sport- en beweeggedrag en mogelijke problematieken en uitdagingen.

De inwoners van de wijk rondom het Grote Geusplein bestaat uit een relatief gezien grote groep mensen van 25-45 jaar (45%) en kent vergeleken met andere Nederlandse buurten een hoog percentage mensen met een niet-westerse immigratieachtergrond (8%). Een relatief hoog percentage van de woningen in de Hagen bestaat uit huurwoningen (90%).

2.4. Participatiefasen

Een participatieproces kent verschillende fasen. Start het proces met een inventarisatie onder de stakeholders (meedenken).

Zij kennen de wijk goed, kunnen een eerste beeld geven van uitdagingen, kansen en wensen en staan vaak in goed contact met de bewoners. De inventarisatie kan op verschillende manieren vormgegeven worden:

- Walkshop: met stakeholders door het gebied lopen en met elkaar spreken over de inrichting.
- Fotosafari: foto's maken van sterke en zwakke kanten van de huidige inrichting en het opstellen van een kansenkaart.
- Beeldenstorm: stakeholders kunnen uit verschillende referentiebeelden van mogelijke elementen uit de leefomgeving drie beelden kiezen die hen het meeste aanspreken. Ze lichten deze keuzes ook toe en gaan hierover in gesprek met elkaar. Wat zijn de sterke kanten van een wijk en welke behoeven verbetering?
- In gesprekken waarbij een gespreksformat wordt aangehouden.

Naast inhoudelijke input kunnen de stakeholders ook meedenken over de wijze waarop inwoners betrokken kunnen worden. Op basis van de input van de stakeholders kan er een eerste SWOT-analyse worden opgesteld. Deze analyse geeft inzicht in de sterke en zwakke punten in een wijk en brengt kansen en bedreigingen in beeld.

Zorg voor goed verwachtingenmanagement bij alle betrokkenen. Wees duidelijk over de mate van invloed die ze hebben, het procesverloop en de planning. Maak afspraken over hoe ze geïnformeerd worden over het vervolgproces en zorg voor één aanspreekpunt waar ze terecht kunnen met vragen.

De tweede stap in het participatieproces is het betrekken van de inwoners. De manier waarop inwoners betrokken worden is altijd maatwerk. In een buurt met hele actieve bewoners kan een georganiseerde middag op een plein al goed werken, terwijl in andere wijken een andere aanpak nodig is. Voorbeelden van participatievormen met inwoners zijn:

- Organiseren van een sportactiviteit om met kinderen en jongeren in gesprek te komen over de wijk.
- Een ochtend op een school in de wijk organiseren en met de kinderen 'creatief ontwerpen'.
- Een koffieochtend in het buurthuis waarbij inwoners hun input kunnen geven.

Sluit waar mogelijk aan bij bestaande momenten waarop inwoners samenkomen. Denk aan sport- en beweegactiviteiten, initiatieven die in het buurthuis worden georganiseerd of een vergadering van

bijvoorbeeld een bewonersinitiatief of een ouderraadsvergadering op school. Inwoners zijn hier al en hoeven niet op een apart moment in actie te komen om te participeren.

In het fieldlab is op basis van de gesprekken met de stakeholders de participatie aanpak met de inwoners aangepast. Uit de gesprekken bleek dat de betrokkenheid van inwoners bij de wijk erg laag is, er weinig vertrouwen is in de overheid, de taal een grote barrière vormt en bewoners veel binnen zitten en weinig buiten komen.

2.4.1. Participatie met inwoners in het fieldlab

Op advies van en in overleg met de stakeholders is tijdens het proces besloten om de participatie met de inwoners via hen te laten verlopen. Zij zijn het bekende gezicht in de wijk, hebben vertrouwen van de inwoners en spreken hen regelmatig. Het betrokken stedenbouwkundig bureau heeft op basis van de input van de stakeholders en de SWOT-analyse een aantal posters ontwikkeld. Doel van deze posters was het gericht ophalen van input bij inwoners via de stakeholders.

De posters vormden de basis voor de gesprekken van de stakeholders met de bewoners. Elke poster bestond uit een aantal afbeeldingen op basis van een thema (veiligheid, waar krijg je energie van en op welke wijze wil je sporten en bewegen). Bewoners konden door het plakken van groene en rode stickers aangeven welke afbeeldingen hen het meeste aanspraken.

Er is hierbij onderscheid gemaakt in vier doelgroepen:

1. Kinderen
2. Jongeren
3. Volwassenen
4. Senioren

De posters en instructie zijn uitgedeeld aan de stakeholders. Zij hebben vervolgens met alle kinderen van de basisschool, 30 jongeren, de kindervijkrad en een dames koffieclub de posters besproken en stickers geplakt. Hieruit werd duidelijk welke voorkeuren de inwoners wel en niet hadden.

Wees flexibel tijdens het participatieproces en pas het proces aan als dat wenselijk is. Het participatieplan is een goed startpunt, maar is niet in beton gegoten. Hou na elke fase een korte evaluatie en bepaal dan precies hoe de volgende fase er uit komt te zien. De resultaten per fase hebben vaak invloed op de concrete invulling van de volgende fase. Hou hierbij het einddoel goed in de gaten (een beweegvriendelijke omgeving).

WAAR VIND JIJ HET FIJN SPELEN?

OPEN PLEKKEN

Denk aan plekken waar je ver kunt kijken, waar grote open ruimtes zijn en waar je anderen kunt zien.

KNUSSE PLEKKEN

Denk aan kleine plekken waar je met een paar kinderen tegelijk speelt, plekken waar je kunt verstoppen, plekken omringd met planten of struiken.

HALF-OPEN PLEKKEN

Denk aan plekken met een dak van bomen, een pergola of bijvoorbeeld een plek in een kleine kuilt.

VEILIGHEID KINDEREN

Afbeelding 3: Eén van de posters die gebruikt is bij het gesprek met de kinderen

Afbeelding 4: Input van groep 7-8 kinderen van basisschool Tijl Uilenspiegel

2.5. Vervolgproces participatie

Na het doorlopen van de participatiefasen met de stakeholders en inwoners ligt er een duidelijk beeld van de wensen, mogelijkheden en kansen voor het beweegvriendelijk inrichten op de openbare ruimte. De SWOT-analyse kan verder aangevuld worden. Op basis van alle input en de SWOT-analyse kan de stedenbouwkundige vervolgens aan de slag met het opstellen van een schetsontwerp.

Hieronder staat als voorbeeld de SWOT-analyse die is ingevuld op basis van het participatieproces in het fieldlab.

Sterke punten	Zwakke punten
<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende sportplekken voor jongeren. • Er is een pluktuin bij de Aldi, maar dat weet bijna niemand. Meer bekendheid aan geven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Groepsvorming / zeer gescheiden groepen. • Veel overlast hondenpoep. • Overlast van sportende jongeren (ballen in voortuin). • Te veel tegels, te weinig groen (zorgt ook voor hittestress). • Er zijn geen uitdagende speelactiviteiten mogelijk. • Versteend schoolplein. • Vandalisme. • Donkere hoekjes rondom cafetaria en garage zorgen voor ongewenst gedrag jongeren.
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Meer groen / wildbloei / bosschages (ook kansen voor ontmoeting, samen onderhouden). Groene parkeerplaatsen. • Meer speelplekken voor jonge kinderen. • Donkere hoekjes op fijne manier verlichten (meer sociale controle). • Andere inrichting zodat groepsvorming wordt tegengegaan/groepen zich meer verdelen. • Vergroening van het schoolplein. • Betere verdeling van de sportplekken. • Meer mogelijkheden voor ontmoeting creëren. Bijvoorbeeld picknickbanken of beweegbanken. • Hondenspeeltuin. • Calisthenics toestel uitbreiden, maak hier een urban hoek van. • Biedt meer mogelijkheden voor meiden en senioren. • De 2 groene plekken naast de Aldi worden erg weinig gebruikt. Kans om beweegvriendelijk in te richten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is veel vandalisme in de wijk (vuurwerk, dingen slopen). • Let op zandbak/spelen met zand. School en ouders houden niet van teveel modder naar binnen lopen.

Bij het bespreken van de wensen en kansen voor de openbare ruimte, komt er vaak ook input op andere vlakken naar voren uit gesprekken. Denk aan overlast van jongeren, zwerfafval, verlichting die niet meer werkt of overlast van hondenpoep. Deze 'bijvangst' zijn niet altijd van belang voor het nieuwe ontwerp van de openbare ruimte, maar zijn wel belangrijk. Communiceer deze bijvangsten dan ook naar de betrokken ambtenaren.

3. Schetsontwerp

Het schetsontwerp is uiteindelijk de vertaalslag die het stedenbouwkundig bureau maakt op basis van de input die wordt aangeleverd vanuit het gemeentelijk beleid (de kaders) en de input vanuit het participatieproces.

Bij de gemeentelijke kaders valt te denken aan:

- Sportbeleid
- Speelbeleid
- Omgevingsvisie
- Groenbeleid
- Beheerplan Openbare ruimte

Het stedenbouwkundig bureau kan deze input gebruiken om tot een ontwerp te komen dat aansluit bij het gemeentelijk beleid.

In dit fieldlab heeft IMOSS het schetsontwerp gebaseerd op de volgende visie: IMOSS borduurt voort op de bestaande situatie. Deze wordt voor een belangrijk deel bepaald door de uitgesproken stedenbouwkundige opzet van de wijk. De groene hoven stralen rust uit en worden omarmd door de aangrenzende woongebouwen. Het zijn de tuinen van de bewoners. De centrale 'strip' waarin onder meer de Prenter en de Aldi gelegen zijn, vormt een meer anonieme zone die ook de ruimtelijke verbinding maakt met de omgeving. Onderling gaan de ruimtes een interactie aan: ze zijn complementair. De basis van dit idee is te vatten in een ruimtelijk concept van 'rust' en 'reuring'.

Het ontwerp is als voorbeeld als aparte bijlage aan deze handleiding toegevoegd.

Het schetsontwerp gaat uit van drie soorten buitenruimtes:

- Een beweegvriendelijke buitenruimte;
- Een integrale buitenruimte;
- Een toekomstbestendige buitenruimte.

3.1. Een beweegvriendelijke buitenruimte

- Aantrekkelijke en gevarieerde plekken om te bewegen.
- Verschillende manieren van bewegen: van sport- en speeltoestellen tot wandelen, fietsen en eigen invulling/fantasie.
- Energievoorziening: uitrusten, eten, ontdekken.
- Aanbod in diverse vorm en met oog op verschillende doelgroepen.
- Veilige, vanzelfsprekende en prettige routes die plekken verbinden.

3.2. Een integrale buitenruimte

- Hiërarchie in ruimtes: van privé > parochiaal > samen > openbaar.
- De menselijke maat terug.
- Het Grote Geusplein als verbindende plek.
- Aanwezige kwaliteiten per plek benutten.
- Identiteiten van de verschillende velden versterken.

- Samenhang in het openbaar gebied: eenheid materiaalgebruik, meubilair e.d.

3.3. Een toekomstbestendige buitenruimte

- Meer groen, minder grijs: prettig klimaat op straat, gezonde en aantrekkelijke omgeving om te bewegen.
- Aandacht voor biodiversiteit, robuustheid van het groensysteem en een gezonde bodem: gezonde leefomgeving.
- Voldoende bomen en struiken zorgen voor schaduw op plekken en langs routes.
- Hinder door wateroverlast of schade door droogte in het openbaar gebied voorkomen: aandacht voor de robuustheid van het watersysteem (parkeerplaatsen buiten beschouwing).
- Materiaalkeuze op straat en aan gevels (hitte tegengaan).

3.4. Het concept

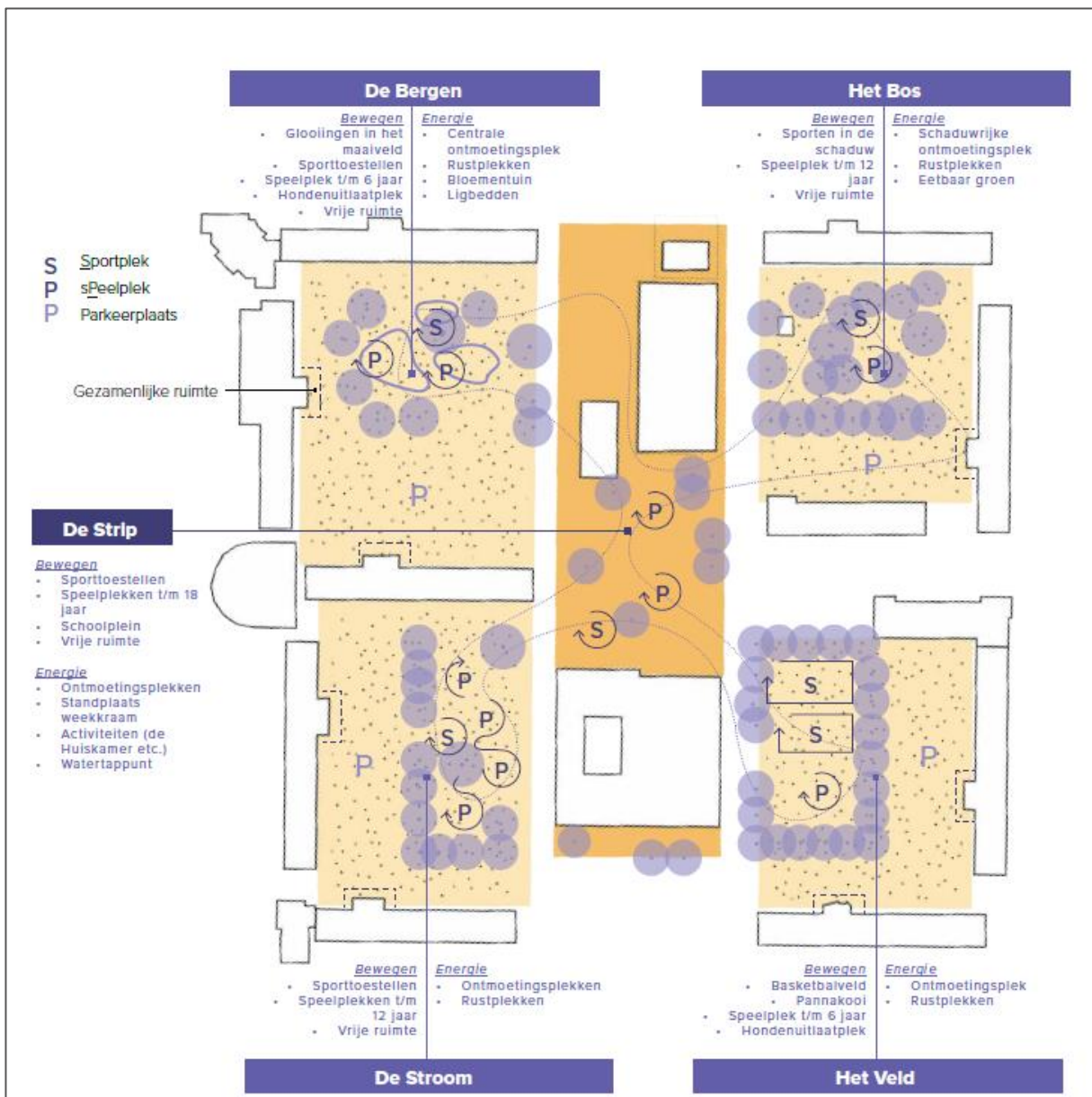

Het inrichtingsconcept sluit aan bij de visie, en gaat uit van bestaande kwaliteiten in het gebied. Elke ruimte heeft een eigen gebruik en eigen sfeer, die worden versterkt in het ontwerp. Hierdoor ontstaat herkenbaarheid. De velden zijn onderling verbonden door logische routes die in het zicht van woningen en voorzieningen liggen en 's nachts goed worden verlicht. Paden leiden van plek naar plek: binnen het gebied of tot daarbuiten. In elke ruimte is iets anders te zien of te doen voor diverse doelgroepen. Op die manier vullen de ruimtes elkaar aan: er ontstaat een geheel.

Afbeelding 5: Het schetsontwerp (zie voor de toelichting de aparte bijlage)

Er zijn vijf deelgebieden in de wijk ontworpen die allen op elkaar aansluiten.
 Elk deelgebied richt zich op een doelgroep en zorgt voor een gevarieerd sport-, beweeg, en speelaanbod.

Afbeelding 6: De deelgebieden met sport-en speelplekken

4. Implementatieplan

Het schetsontwerp geeft een goede basis om de volgende stappen te kunnen zetten in het proces om tot een meer beweegvriendelijke en uitnodigende openbare ruimte te komen. Naast het daadwerkelijk aanpassen van de inrichting van de openbare ruimte, is het uiteindelijke doel natuurlijk dat er meer bewegen en gesport gaat worden. De toepassing van het BVO-model helpt om dit doel te realiseren.

4.1. BVO-model: Orgware

De orgware bevat alles wat betreft het proces om te komen tot het zichtbare aanbod; dus alles achter de hardware en software. Als er nog geen financiële middelen beschikbaar zijn, is bijvoorbeeld gemeentelijke inzet op de orgware belangrijk om de volgende stap in projecten te kunnen zetten. Andere onderdelen binnen de orgware zijn visie en beleid (aan welke doelstellingen draagt een beweegvriendelijke omgeving bij, zie ook paragraaf 1.2), samenwerking en burgerparticipatie, onderhoud en beheer (is hier budget voor en is dit in de gemeentelijke organisatie belegd) en monitoring en evaluatie.

De gemeente heeft meestal de regie over een beweegvriendelijke omgeving, maar heeft samenwerkingspartners nodig om de beweegvriendelijke omgeving tot een succes te maken.

4.1.1. Financiering beweegvriendelijke omgeving

Zoals uit paragraaf 2.3.1 blijkt, valt de beweegvriendelijke omgeving binnen gemeenten vaak onder verschillende programma's, zoals Sport, Openbare Ruimte en Maatschappelijke Ontwikkeling. Dit heeft tot gevolg dat er veel afstemming nodig is, maar biedt ook kansen ten aanzien van budgetten. Vanuit de verschillende programma's zijn er vaak financieringsmogelijkheden omdat de beweegvriendelijke omgeving bij kan dragen aan het realiseren van de doelstellingen van deze programma's. Door een integrale aanpak en voorstel richting bestuurders, wordt het draagvlak vergroot. De wijze waarop de financiering tot stand komt zal per gemeente verschillen, maar we lichten hier één aanvliegroute toe als voorbeeld in een situatie waarbij het financieel kader nog niet vastgesteld is.

Voorbeeld aanpak financiering

Breng eerst het bestuurlijk draagvlak in beeld. Is er in de wijk al een aanpak voor bijvoorbeeld de sociaal-maatschappelijke uitdagingen? Zijn er in het verleden al investeringen gedaan die aansluiten op dit onderwerp? Zoek naar haakjes waar de beweegvriendelijke omgeving op aan kan sluiten (is er bijvoorbeeld sprake van veel overgewicht in de wijk, er is beweegarmoede, er is veel overlast op straat enz.).

Als duidelijk is wat de kansen zijn voor het bestuurlijk draagvlak, zorg dan dat het onderwerp op de agenda komt van de bestuurders.

Het schetsontwerp kan het uitgangspunt vormen voor het gesprek met de gemeenteraad. Door een werkbezoek op locatie te organiseren, gaat het onderwerp meer leven en krijgen de raadsleden een beter beeld van de situatie. Onderdelen van zo'n werkbezoek kunnen zijn:

- Rondleiding door de wijk, waarbij op diverse plekken een professional staat om meer toelichting te geven over de uitdagingen en kansen in de wijk t.a.v. sporten en bewegen (zoals

de vakleerkracht Basisonderwijs op het schoolplein, de buurtsportcoach bij een sportveldje, de jongerenopbouwwerker bij de plek waar veel jongeren komen enz.).

- Toelichting op het schetsontwerp in een nabijgelegen buurthuis.
- In gesprek met jongeren/kinderen over hun wensen onder begeleiding van een professional die ze vertrouwen.

Als een werkbezoek niet haalbaar is, kan de gemeente er ook voor kiezen om tijdens een informatieavond voor de raad de raadsleden te informeren over het proces en het schetsontwerp.

Voor de zomer wordt de raad vervolgens gevraagd richting te geven over wat financieel haalbaar is voor het project (bijvoorbeeld bij de bespreking van de Perspectiefnota/Koersdocument ter voorbereiding op de begroting). Uiteindelijk moet er dan in de Programmabegroting in het najaar concreet budget gereserveerd worden voor de implementatie en aanpassing van de openbare ruimte.

Los van dit bestuurlijke proces kan er na vaststelling van het schetsontwerp al binnen bestaande gemeentelijke budgetten gezocht worden naar middelen om kleine aanpassingen te doen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan renovatiebudgetten of middelen voor onderhoud en beheer. Maar wellicht bieden de middelen die beschikbaar zijn vanuit GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) ook mogelijkheden in het kader van gezondheid en preventie.

Tijdens het besluitvormingsproces is het van belang om de stakeholders tussentijds te informeren over de voortgang. Zo kunnen zij ook bewoners weer informeren over de laatste stand van zaken. Dit kan bijvoorbeeld via de bestaande overlegstructuren en communicatiekanalen.

Niet alleen het aanpassen van de omgeving kost geld. Een beweegvriendelijke omgeving kan ook zorgen voor meer werk met betrekking tot beheer en onderhoud. Dit betekent dat dit ook invloed heeft op de budgetten van dit programma. Bespreek het schetsontwerp daarom ook zorgvuldig door met het programma Openbare Ruimte, zodat duidelijk wordt welke investeringen er gedaan moeten worden en of en in welke mate het onderhoudsbudget opgehoogd moet worden.

4.2. BVO-model: Hardware

De hardware bestaat uit de fysieke (sport)infrastructuur die voor iedereen toegankelijk is en die sporten, spelen en bewegen faciliteert. Het schetsontwerp vormt de basis voor de aanpassingen en/of vernieuwingen die nodig zijn voor een beweegvriendelijke omgeving.

Bij het aanpassen van de omgeving is intern integrale samenwerking nodig. Vorm een projectgroep met de betrokken ambtenaren vanuit minimaal Sport en Openbare ruimte (beheer en onderhoud). Binnen de projectgroep worden afspraken gemaakt over taken en verantwoordelijkheden (wie stuurt de uitvoering aan, is er een aanbesteding nodig, wie informeert de bewoners over de plannen e.d.) en over het vervolgproces na de aanpassingen in de wijk (coördinatie software, communicatie, afspraken over beheer en onderhoud enz.).

4.3. BVO-model: Software

Software staat voor het sport- en beweegaanbod. Om mensen in beweging te krijgen is alleen het aanbieden van een beweegvriendelijke omgeving vaak onvoldoende. Mensen moeten ook gestimuleerd worden om de hardware ook daadwerkelijk te gebruiken.

Betrek de buurtsportcoach of het Team Sportservice in een vroeg stadium bij de aanpassingen in de wijk; ze kunnen dan meedenken over passende activiteiten en dit bijvoorbeeld opnemen in hun wijksportprogramma. De opbouwwerker en jongerenwerker zijn van belang om te zorgen dat er voldoende toezicht is op een eerlijk gebruik van de omgeving. Wanneer de activiteiten en de gebruikers de omgeving als veilig ervaren, is de kans het grootst dat de aanpassingen daadwerkelijk een succes worden.

Naast activiteiten en een veilige omgeving is het ook belangrijk dat bewoners weten dat er meer gesport kan worden in hun directe omgeving. Naast de bestaande communicatie van de activiteiten, kunnen er tijdelijk extra communicatiemiddelen worden ingezet. Denk hierbij aan een inloopmiddag in een wijkcentrum, waarbij inwoners geïnformeerd worden over de aanpassingen, de organisatie van een sport- en beweegmiddag waarbij bewoners een rondleiding krijgen door de wijk over alle mogelijkheden of een wijktoernooi waarbij er op verschillende plekken wedstrijdjes worden gehouden.